

การทำสังคายนา

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระพุทธทวณะทั้งหลายที่พระองค์เคยตรัสสอนบุคคลต่างๆ ต่างกรรม ต่างวาระ อันอยู่ในความทรงจำของบรรดาสาวกของพระองค์ซึ่งมีมากน้อยตามความสามารถของสาวกแต่ละรูปนั้นได้รับการประมวลเป็นหมวดหมู่ เรียกว่า “พระธรรมวินัย” โดยมีพระมหากัสสปะผู้เป็นประมุขของสงฆ์ กับพระอรหันต์ทรงอภิญญา อีก ๕๐๐ รูป ร่วมกันรวบรวมเรียบเรียงขึ้น การรวบรวมพระธรรมวินัยนี้เรียกว่า “การทำสังคายนา”

สังคายนา มาจากคำว่า “ส” อันหมายถึง ร่วมกัน พร้อมกัน ประกอบกับคำว่า “คายนา” ที่หมายถึง การสวด การสาธยาย ดังนั้น สังคายนาจึงมีความหมายว่า การสวดพร้อมกันหรือร่วมกันสวดด้วยเหตุผลว่า พระสงฆ์ทั้งหลายท่านได้ พิจารณาประเด็นต่าง ๆ แห่งพระธรรมวินัย เมื่อตกลงเห็นพร้อมกันแล้ว ก็ร่วมสวดพร้อมกันเพื่อทรงจำต่อไป เนื่องจากการนี้ เป็นการรวบรวมหรือจัดหมู่แห่งพระธรรมวินัยให้เป็นระบบ เพราะฉะนั้น คำว่า “สังคายนา” จึงมีความหมายถึง “การร้อยกรอง” หรือ “การจัดหมวดหมู่” พระธรรมวินัยได้อีกด้วย

การทำสังคายนาได้รับการทำติดต่อกันมาอีกหลายครั้งเป็นระยะ ๆ ทั้งนี้ในประเทศอินเดียและประเทศอื่น ๆ รวม ทั้งสิ้น ๑๐ ครั้ง ดังนี้

การทำสังคายนาครั้งที่ ๑

สาเหตุ : เนื่องจากพระภิกษุ คือ สุภทัช กล่าววาจาในทำนองดูหมิ่นพระพุทธองค์ และแสดงความดีใจ เมื่อได้ข่าวว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระมหากัสสปะเกรงว่าจะเป็นที่เหตุให้พระธรรมวินัยเสื่อมสูญ จึงเรียกประชุมพระสงฆ์เพื่อกระทำการสังคายนา

เวลาที่กระทำ : เริ่มสังคายนาหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๓ เดือน กระทำอยู่ ๗ เดือน จึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระมหากัสสปะ เป็นประธาน และเป็นผู้สอบถามพระธรรมและพระวินัย โดยมีพระอุบาลีเป็นผู้ต่อบ้านพระวินัย และพระอนันทน์เป็นผู้ต่อบ้านพระธรรม พระสงฆ์ที่เข้าร่วมการทำสังคายนาครั้งนี้มีจำนวน ๕๐๐ รูป ซึ่งล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : ทำสัตตบรรณข้างภูเขาเวรภาระใกล้กรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ โดยมีพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นผู้อุปถัมภ์

การทำสังคายนาครั้งที่ ๒

สาเหตุ : ภิกษุกลุ่มหนึ่งมีชื่อว่า พระวัชชีบุตร ได้ปฏิบัติหย่อนทางวินัย ๑๐ ประการ เช่น เก็บสะสมเกลือไว้ในเขาสัตว์แล้วนำมาผสมอาหารฉันได้หลายวัน หรือฉันเมื่อตะวันบ่ายไปแล้วประมาณสองนิ้ว (เทียบราวบ่ายสองโมง) เป็นต้น พระยสกาภิณชบุตรจึงชักชวนพระเถระต่าง ๆ ให้มาร่วมกันวินิจฉัยแก้ความผิดในครั้งนี้

เวลาที่กระทำ : เริ่มกระทำใน พ.ศ.๑๐๐ กระทำอยู่ ๘ เดือนจึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระยสกันตบุตร เป็นผู้ชักชวนพระเถระทั้งหลายให้กระทำการสังคายนา พระเวรตะเป็นผู้ชักถามและพระสัพพกาเป็นผู้ตอบปัญหาเกี่ยวกับพระวินัยทั้งหมด โดยมีพระสงฆ์ร่วมประชุมกัน ๗๐๐ รูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : วาสิการาม เมืองเวสาลี (ไพศาลี) แคว้นวัชชี โดยมีพระเจ้ากาฬาโคกเป็นผู้อุปถัมภ์

การทำให้สังคายนาครั้งที่ ๓

สาเหตุ : มีพวกนอกศาสนาปลอมเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนามากขึ้น ทำให้พระพุทธศาสนา มัวหมอง พระโมคคัลลิตฺตบุตรติสสเถระ เห็นว่าอาจเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนา มัวหมองได้ จึงขอความร่วมมือกับ พระมหากษัตริย์ให้ทำสังคายนา ชำระสละสงฆ์ศาสนาให้บริสุทธิ์

เวลาที่กระทำ : เริ่มกระทำใน พ.ศ.๒๓๔ (บางแห่งว่า พ.ศ.๒๓๕) กระทำอยู่ ๙ เดือนจึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระโมคคัลลิตฺตบุตรติสสเถระเป็นประธาน และมีพระสงฆ์ประชุมกัน ๑,๐๐๐ รูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : โสการาม กรุงปาฏลิบุตร โดยมีพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์

การทำให้สังคายนาครั้งที่ ๔

สาเหตุ : ต้องการวางรากฐานพระพุทธศาสนาในประเทศลังกา

เวลาที่กระทำ : เริ่มทำใน พ.ศ.๒๓๘ โดยไม่ปรากฏระยะเวลาที่กระทำ

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระมหินทเถระเป็นประธาน พระอริฏฐะเป็นผู้ตอบวินัย มีพระสงฆ์เข้าร่วมประชุมกันทั้งสิ้น ๖๘,๐๐๐ รูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : อุการาม เมืองอนูราชบุรี ประเทศลังกา โดยมีพระเจ้าเทวานัมปิยะตัสสะ เป็นองค์อุปถัมภ์

การทำให้สังคายนาครั้งที่ ๕

สาเหตุ : พระสงฆ์ในลังกาต่างเห็นพ้องต้องกันว่าพระพุทธรูปที่ถ่ายทอดกันมาโดยวิธีท่องจำนั้น อาจจะมีขาดตกบกพร่องได้ในภายภาคหน้า เพราะผู้ที่สามารถจดจำได้มีเหลือน้อยลง ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นกำลังอยู่ในความไม่สงบ เพราะเกิดศึกยึดเยื้องระหว่างพวกทมิฬกับชาวลังกา จึงได้บันทึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษร

เวลาที่กระทำ : กระทำใน พ.ศ.๔๓๓ (บางแห่งว่า พ.ศ.๔๕๐) โดยไม่ปรากฏรายละเอียดเวลาที่กระทำ

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระสงฆ์ชาวลังกา

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : อาโลกเจตสถาน มตเลชนบท (หรือมัลลชนบท) ประเทศลังกา โดยมีพระเจ้าวิภูคามณีอภัยเป็นผู้อุปถัมภ์

การทำให้สังคายนาครั้งที่ ๖

สาเหตุ : เนื่องจากในประเทศอินเดียมีเพียงพระไตรปิฎก ไม่มีอรรถกถา พระพุทธโฆษาจึงเดินทางมาแปลอรรถกถาพระไตรปิฎกจากชาวลังกาเป็นภาษาบาลี

เวลาที่กระทำ : กระทำใน พ.ศ.๕๕๖ โดยไม่ปรากฏว่าใช้ระยะเวลาเท่าใด

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระพุทธโฆษาจารย์ และพระเถระแห่งมหาวิหารจำนวนหนึ่ง

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : วัดมหาวิหาร ประเทศศรีลังกา โดยมีพระเจ้ามahanamaเป็นผู้อุปถัมภ์

การทำสังคายนาครั้งที่ ๗

สาเหตุ : เนื่องจากที่ลังกายังขาดคัมภีร์ฎีกา (คัมภีร์ที่อธิบายอรรถกถา) พระเถระทั้งหลาย อันมีพระกัสสปะเป็นประธาน จึงได้ประชุมกันเพื่อรณาคัมภีร์ฎีกาขึ้น เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาพระพุทธศาสนา

เวลาที่กระทำ : กระทำใน พ.ศ.๑๕๘๗ โดยไม่ปรากฏว่าใช้ระยะเวลาเท่าใด

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระกัสสปะเถระเป็นประธาน ร่วมกับพระสงฆ์อีกจำนวน ๑,๐๐๐ รูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : ประเทศศรีลังกา โดยมีพระเจ้าปราคัมมาพหุมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์

การทำสังคายนาครั้งที่ ๘

สาเหตุ : พระไตรปิฎกยังขาดตกบกพร่อง ผิดเพี้ยนและไม่ครบ พระเถระผู้ทรงพระไตรปิฎกหลายร้อยรูป จึงร่วมกันชำระพระไตรปิฎกให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เวลาที่กระทำ : กระทำใน พ.ศ.๒๐๒๐ (รัชสมัยพระเจ้าติโลกราช แห่งเมืองล้านนา) ใช้เวลากระทำอยู่ ๑ ปี จึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระธรรมทินนเถระเป็นประธานสงฆ์ ทำร่วมกับพระเถระหลายร้อยรูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : วัดโพธารามมหาวิหาร (วัดเจดีย์เจ็ดยอด) ปัจจุบันคือวัดในจังหวัดเชียงใหม่ (นับเป็นการสังคายนาครั้งแรกในประเทศไทย) ไม่ปรากฏนามผู้อุปถัมภ์

การทำสังคายนาครั้งที่ ๙

สาเหตุ : พระผู้ใหญ่ถูกถอดและถูกจับสึก เพราะความประพฤติย่อหย่อนในพระธรรมวินัย สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงมีพระราชประสงค์ให้ชำระพระไตรปิฎก เพื่อให้พระสงฆ์ศึกษาพระธรรมที่ถูกต้อง

เวลาที่กระทำ : กระทำใน พ.ศ.๒๓๓๑ (รัชสมัยของสมเด็จพระยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) กระทำอยู่ ๕ เดือน จึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ : พระเถระ ๒๑๘ รูป และราชบัณฑิตกฤตอีก ๓๒ คน ร่วมกันชำระคัดลอก สร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวง เรียกว่า “ฉบับทองใหญ่” สร้างเพิ่มอีก ๒ ฉบับ คือ ฉบับรองทองและฉบับทองชุบ)

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : ประเทศไทย (นับเป็นการสังคายนาครั้งที่ ๒ ในประเทศไทย)

การทำสังคายนาครั้งที่ ๑๐

สาเหตุ : เพื่อชำระพระไตรปิฎกแล้วจัดพิมพ์ในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา พ.ศ.๒๕๓๐ โดยเรียกว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา

เวลาที่กระทำ : กระทำใน พ.ศ.๒๕๒๘ ไม่ปรากฏระยะเวลาที่กระทำ

พระสงฆ์ผู้กระทำ : มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นองค์ประมุข ร่วมกับพระสงฆ์ทั้งฝ่ายมหานิกาย และธรรมยุติ

สถานที่และผู้อุปถัมภ์ : วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย (นับเป็นการสังคายนา ครั้งที่ ๓ ในประเทศไทย) โดยมีรัฐบาลเป็นผู้อุปถัมภ์

ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

๑. พระพุทธศาสนากับเอกลักษณ์ของชาติไทย
๒. พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและมรดกทางวัฒนธรรมไทย
๓. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ
๔. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย